

- Sidnell, Jack (2013) Basic Conversation Analytic Methods. Tanya Stivers & Jack Sidnell (red.) *The Handbook of Conversation Analysis*. Oxford: Blackwell:77-99.
- Siewierska, Anna (2004) *Person*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Steensig, Jakob & Birte Asmuß (2005) Notes on disaligning 'yes but' initiated utterances in German and Danish conversations. Two construction types for dispreferred responses. Auli Hakulinen & Margret Selting (red. *Syntax and Lexis in Conversation: Studies on the Use of Linguistic Resources in Talk-in-Interaction*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company:349-373.
- Stirling, Lesley & Lenore Manderson (2011) About you: Empathy, objectivity and authority. *Journal of Pragmatics* 43(6):1581-1602.
- Stivers, Tanya (2008) Stance, Alignment, and Affiliation During Storytelling: When Nodding Is a Token of Affiliation. *Research on Language and Social Interaction* 41(1):31-57.
- Zobel, Sarah (2016) On the (in)definiteness of impersonal pronouns. *Linguistica; Ljubljana* 56(1):363-374.

De her sætninger er jeg vilde med!

Sproglig variation i prædikative adjektivers kongruensmønstre

Ken Ramshøj Christensen og Anne Mette Nyvad
Aarhus Universitet

1. Indledning¹

I uformelle varianter af dansk (både i talesprog og uredigeret skriftsprog) kan man støde på et usædvanligt kongruensmønster i konstruktioner med prædikative adjektiver: Adjektiviske subjektsprædikativer kan tilsyneladende kongruere i tal med et præpositionsobjekt (herefter P-OBJ), endda hvis dette er eksplicit markeret med akkusativ frem for nominativ kasus, både med og uden fremrykning af P-OBJ:

(1) a.	Jeg er vild/ vilde med dem.	(Uden fremrykning)	
	b.	Dem er jeg vild/ vilde med.	(Med fremrykning)
(2) a.	Vi er vilde/ vild med den.	(Uden fremrykning)	
	b.	Den er vi vilde/ vild med.	(Med fremrykning)

Baker (2008) opstiller en række tværsproglige kriterier for kongruens, og ifølge disse burde kongruens med et argument inde i en adjektivfrase ikke kunne finde sted da argumentet bliver tilskrevet kasus af præpositionen, som bliver indsat fordi adjektiver ikke selv

¹ Tak til Sten Vikner, Clara Ulrich Eggers og Irene Simonsen for konstruktiv kritik på en tidligere version og til tilhørere på *MUDS* 17 (12. oktober 2018) og *Psykolab* (14. marts 2019) for spørgsmål og kommentarer. Forskningen blev delvist støttet af Det Frie Forskningsråd (Bevillings-ID: DFF – 6107-00190).

kan tilskrive kasus (2008:73). Således burde det ikke være muligt for kopulaverbet eller for adjektivet at kongruere med P-OBJ, men det er tilsyneladende det vi ser. Strukturelt parallelle konstruktioner hvor det prædikative adjektiv hverken kongruerer med subjektet eller P-OBJ, synes at være sjældne (jf. korpussøgning udført af Engberg-Pedersen & Poulsen 2010).²

Det er meget let at finde eksempler på den alternative kongruens på internettet. En simpel Google-søgning (4. oktober 2018) på ”er jeg vilde med” (med anførselstegn), gav følgende eksempler på første side, både med fremflytning (3) og uden fremflytning (4):

- (3) a. De her er jeg **vilde** med ♥ en skøn dag med babyspam og tøsefnidder.³
 b. Super fede videoer! Især dine træningsvideoer er jeg **vilde** med!⁴
 c. Konsistensen er som fudge eller fløde karamel og de to forskellige smag er jeg **vilde** med.⁵
 d. patrich og simon er jeg **vilde** med, dem har vi også snakket om, men havde ikke tænkt på at det ku staves med ch, det er jo perfekt.⁶
- (4) a. Så gik jeg i gang med min datters tøj. Jeg har fundet nogle mønstre som er så nemme at sy!! De hedder Minikrea. Nu når hun er alle vejene, og kravler meget, er jeg **vilde** med bukser med plads i.⁷
 b. ”Hvad er I helt vilde med hos mænd?” Hænderne er også på min førsteplads. Ellers er jeg **vilde** med mænd, der hviler

² De findes dog eksempler, der muligvis skyldes tastefejl: *Det kommer virkelig tæt på må jeg sige, og jeg er bare glade for, at hun ser ud til at overleve* (<https://www.bt.dk/krimi/landsby-i-chok-efter-oestjysk-familietragedie-vi-er-rystede>).

³ <https://www.instagram.com/p/BRjM5rvDiOr/?taken-at=897108722>

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=dhwCYdNzmJE>

⁵ http://www.thorbjorg.dk/blog/vis/delikatesse_/

⁶ <https://www.baby.dk/debat/28731pi3/navngivning/hva-hedder-skal-jeres-soen-hedde.aspx>

⁷ <http://c-r-e-a-t-i-v-e-m-i-n-d.blogspot.com>

i sig selv, og er fuldstændig ligeglad med, hvad andre mener om ham. Nårh ja og så er jeg vilde med mænd, der er vilde med mig og viser det⁸

- c. Ud over det kunne jeg godt tænke mig en ankelkæde og så er jeg **vilde** med små sommerfugle....⁹

Det er ikke kun *vild med* der kan udløse alternativ kongruens, som følgende eksempler fra Google viser (tilgået d. 4. oktober 2018), igen både med og uden fremflytning, hhv. (5) og (6) (og som (5c) viser, kan adjektivet endda også kongruere med et P-OBJ inde i et andet P-OBJ):

- (5) a. Ville nogle gange ønske jeg bare havde modet til at sige ligeud hvordan jeg føler til dem jeg er **gale** på.¹⁰
 b. Men lysestagerne fra Lyngby, er jeg dog super **glade** for at eje i både hvide og sorte!¹¹
 c. Rigtig søde øringer og armbånd, dem er jeg **sikre** på de bliver rigtig glade for!¹²
- (6) a. Jeg undskylder for meget tørre neglebånd – jeg har ikke været **gode** ved dem det sidste stykke tid ;)!¹³
 b. De er Så søde, uanset om det er hund, kat eller hest! Jeg er **trygge** ved dem, og ikke mindst, er mine dyr også,¹⁴
 c. Det var en skæg tid med QQ Yak 54. Jeg nåede at have to, men jeg var ikke **gode** ved dem, så de blev ikke så gamle.¹⁵

⁸ <http://forum.woman.dk/debatten/kaerlighed/hvad-er-i-helt-vilde-med-hos-maend?page=6>

⁹ <https://www.baby.dk/debat/7758pi1/ordet-er-frit/naa-nu-vi-er-ved-de-tusser-piger---.aspx>

¹⁰ <https://ungmor.dk/emner/anger-management/>

¹¹ <http://blogbykathrine.bloggerspoint.dk/2016/04/kaerlighed-for-det-klasseiske-design/>

¹² <https://www.bryllupsklar.dk/forum/topic/76666-brudepige-gave/>

¹³ www.appeal4.dk/blogs/appeal4/tagged/appeal4-high-summer-13?page=6

¹⁴ https://www.hestegalleri.dk/forum/generel-diskussion/1137020-dyr-laegen___

¹⁵ <http://www.modelflyveforum.dk/viewtopic.php?t=790&start=50>

Det er slående at alle eksemplerne i (3)-(6) er skrevet af kvinder, med en enkelt undtagelse, nemlig (6c), der er skrevet af en mand.

2. Tidligere behandlinger af fænomenet

Fænomenet blev (så vidt vides) først behandlet af Jørgen Nørby Jensen (2004:166), der beskriver fænomenet som ”en ændring af rektionsforholdene således at prædikativet i stedet kongruerer med styrelsen i den tilknyttede præpositionsforbindelse – og altså står i *flertal*”. Jensens behandling (2004) negligerer således konstruktioner hvor subjektet er i pluralis og det præpositionelle objekt i singularis, fx (2).

I et læsetidsforsøg fandt Engberg-Pedersen og Poulsen (2010) at sætninger hvor det prædikative adjektiv kongruerer med P-OBJ, som i (7c), blev læst hurtigere end sætninger hvor det prædikative adjektiv ikke kongruerer med en nominalfrase i sætningen, (7d). Desuden var der ingen statistisk signifikant forskel i læsetid mellem sætninger med subjektskongruens og sætninger med alternativ kongruens, hhv. (7b) og (7c):

- (7) a. Den bog var hun helt vild med for et år siden.
(Fuld kongruens)
- b. De bøger var hun helt vild med for et år siden.
(Kongruens med Subj)
- c. De bøger var hun helt vilde med for et år siden.
(Kongruens med P-OBJ)
- d. Den bog var hun helt vilde med for et år siden.
(Ingen kongruens)

Engberg-Pedersen og Poulsen (2010:227-228) hævder at man ikke kan konkludere ret meget på basis af manglen på signifikant forskel mellem (7b) og (7c). De påpeger at den muligvis er forårsaget af deres forsøgsdesign da det kun er ét grafem der udgør forskellen på sætningstyperne (7b) og (7c). Dette argument er dog ikke validt da de netop fandt en signifikant forskel i læsetid mellem sætningstyperne med kongruens, (7a-c), og den uden, (7d) (og den største forskel i læsetid var desuden mellem (7a) og (7d), der også kun har ét grafem til forskel). Derudover nævner de at der er *en tendens* mod at sætninger

af typen i (7b) bliver læst hurtigere end (7c), men denne forskel er ikke statistisk signifikant. Med en *p*-værdi på 0,11 er forskellen på de to typer kongruens end ikke marginalt signifikant, og resultaterne peger således på at læsere processerer den alternative kongruens lige så hurtigt som subjektskongruensen og hurtigere end sætninger hvor præpositionsobjektet ikke kongruerer i tal med et nominalt led. Med andre ord er dette resultat kompatibelt med antagelsen af at den alternative kongruens eksisterer og allerede er forholdsvis integreret i det grammatiske system i dansk.

Engberg-Pedersen & Poulsen (2010) lavede desuden en internet-søgning på tre prædikative adjektiver: *vild med*, *glad for* og *sur på*. Resultaterne viste 5 % alternativ kongruens (1,6 % - 11,1 % afhængigt af adjektivet), og at alternativ kongruens med ubøjet form (fx *vild med*) er mindre frekvent end med den bøjede form (*vilde med*). Det er bemærkelsesværdigt givet at den (nok) er langt mere frekvent globalt i det danske sprog end den flertalsbøjede form (Engberg-Pedersen & Poulsen 2010:220).

Baseret på resultater af studier i engelsk argumenterer Engberg-Pedersen & Poulsen (2010) for at man skal være meget varsom med at tolke afvigende kongruens som har en frekvens på under 20 % som et tegn på et alternativt kongruenssystem eller som en sociolingvistisk variabel. Grunden til at de opstiller dette umiddelbart arbitrære kriterium er at man har set kongruens med et ”intervenierende” nominal i op mod 20 % af tilfældene i psykolingvistiske forsøg på engelsk (Franck, Vigliocco & Nicol 2002; Vigliocco & Nicol 1998), og at vi derfor skal forvente at kongruensfejl optræder i almindelig sprogbrug. (Fx intervenserer *bilen* i *Personerne i bilen er for tunge* fordi det står mellem kernen i nominalfrasen og adjektivet.)

Det er dog problematisk at Engberg-Pedersen & Poulsen (2010) delvist baserer deres tilbageholdenhed over for at acceptere fænomenet som en del af det grammatiske system i dansk på de omtalte engelske studier. Populært sagt er der tale om at de sammenligner pærer og bananer: I førnævnte studier er der tale om psykolingvistisk forskning hvor man forsøgte at elicitere fejl i subjekt-verbumkongruensen ved at lade en nominal størrelse intervenere mellem subjektet og det finitte verbal, fx **The key to the cabinets are...* Sådanne afvigelser fra standardkongruensen bliver i denne litteratur betragtet som per-

formansrelaterede fejl som kan bindes op på subprocesser i den sproglige processering. Kongruensen mellem subjekt og verbum på engelsk er imidlertid helt grundlæggende et andet fænomen end den alternative kongruens på dansk: Der er et intervererende nominal mellem de kongruerende størrelser i den alternative kongruens på dansk, nemlig subjektet, i sætninger med fremflytning, som i (1b) (*Dem er jeg vild(e) med*), og i sætninger uden fremflytning er subjektet tættere på prædikativet end P-OBJ er, som i (1a) (*Jeg er vild(e) med dem*). (Eller rettere, vi har kun subjektet, ikke P-OBJ, i arbejdshukommelsen når vi møder prædikativet, og der er derfor ingen konkurrence mellem de to.) Vi ville således i analogi med de engelske studiers interventionsprincip forvente standardkongruensen og *ikke* den alternative kongruens.

Hvor de tidligere behandlinger enten tog afstand til fænomenet (performansfejl) eller undervurderede dets omfang, havde vi en formodning om at den alternative kongruens er både produktiv og systematisk. Vi antog desuden at alternativ kongruens muligvis er underlagt sociolingvistisk variation således at det primært bruges af kvinder og navnlig yngre kvinder (jf. (3)-(6) ovenfor). Det ville som sådan ikke være overraskende eftersom det ofte er yngre kvinder der sprogligt er mest omstillingsparate, og er i front når det gælder sprogforandring (Eckert & McConnell-Ginet 2003; Labov 2006:366–367). Derudover ville det ikke være overraskende hvis brugen af den alternative kongruens var afhængig af hvilken landsdel man som taler kommer fra eller er vokset op i.

Vi havde en formodning om at adjektivet i konstruktioner med alternativ kongruens muligvis kongruerer med et pragmatisk element (et topic) frem for det syntaktiske subjekt. Denne formodning understøttes af typologiske data fra Comrie (2003:319 ff.), der påpeger at såkaldt *trigger-happy* kongruens (hvor mere end én grammatisk størrelse kan styre kongruensen) er afhængig af nominalfrasens *topicworthiness*, dvs. hvor sandsynligt det er at det pågældende element fungerer som topic. Dette er forbundet med fx nominalfrasens bestemtthed og *salience*, dvs. pragmatisk prominens (Comrie 2003:329). I nedenstående hierarki betyder > ”er mere *topicworthy* end”:

- (8) (Jeg er vild med) *den* > *den her bog* > *bogen* > *en bog*

Eftersom et fremflyttet led fungerer som topic eller fokus og er diskursprominent, var vores hypotese at den alternative kongruens ville være lettere at elicitere med sætninger med topikalisering (fremflytning). Derfor undersøgte vi kun sætninger med fremflytninger, selvom der som nævnt også er mange tilfælde med alternativ kongruens uden fremflytning, jf. (4) og (6) ovenfor. Det gjorde desuden stimulussættet mindre, hvilket så betød at hver deltager skulle se færre sætninger. Endvidere havde vi en hypotese om at pluralis P-OBJ ville være mere tilbøjeligt til at udløse alternativ kongruens (er en kraftigere *trigger* eller *attractor*) end et singularis P-OBJ. Pluralis er på flere måder mere markeret (og måske også mere *salient* og *topicworthy*) end singularis. Børn tilegner sig pluralis senere end singularis, og folk laver flere spontane fejl med pluralis i daglig tale; når man bliver bedt om at huske ord, husker man ofte plurale nominaler som singularis (men ikke omvendt); når arbejdshukommelsen belastes, påvirker det pluralis mere (giver flere fejl) end singularis, og endelig er pluralis mere markeret (og komplekst) både semantisk (plural = flere end én) og morfologisk (flertal markeres med en bøjningsendelse) (Franck, Vigliocco & Nicol 2002:394–397). Jf. også Jensens (2004) formodning om at den alternative kongruens kun findes med pluralis P-OBJ. Desuden rapporterede Engberg-Pedersen & Poulsen (2010:218) flere tilfælde af alternativ kongruens med pluralis end med singularis P-OBJ i deres korpusundersøgelse.

3. Eksperimentet

Det kan være svært at bruge acceptabilitets- eller grammatikalitetsbedømmelser til at undersøge noget der strengt taget er grammatisk forkert (dansk har normalt kongruens i numerus mellem subjektet og subjektsprædikativet, ikke mellem subjektsprædikativet og dets P-OBJ). Der er i det mindste en potentiel risiko for at mange vil være opmærksomme på om sætningerne er grammatisk ”korrekte” på skrift, og dermed kan det være svært at bedømme deres mulige grad af acceptabilitet. Det understøttes af at vi ikke har kunnet finde nogen eksempler (med *dem/den/det var/er jeg/vi* ... adjektiv) i det danske korpus over tekster, KorpusDK (<https://ordnet.dk/korpusdk>). Vi ville undersøge hvor udbredt brugen af den alternative kongruens er, og om den er korreleret med klassiske sociolingvistiske variabler. Til det

formål forsøgte vi at elicitere den alternative form for kongruens i en sætningsfuldendelsesopgave, som vi satte op i en Google Form på Google Drive (<https://drive.google.com>). Hver deltager blev præsenteret for 35 sætninger (som forklaret nedenfor) hvor der manglede et enkelt ord som man så skulle skrive. Inden selve opgaven blev deltagerne instrueret i hvad de skulle gøre, med følgende korte tekst:

- (9) I hver af de 35 eksempler nedenfor mangler der et enkelt ord. Gør hver enkelt sætning færdig ved at skrive det ord der mangler der hvor der står "___".

For eksempel:

Jeg er lettere utilfreds med den nye sofa.
Og lampen, den er jeg meget ___ med.

Her mangler ordet "utilfreds". Skriv: utilfreds

Målsætningerne bestod af 28 sætninger med fremflyttet P-OBJ. I halvdelen af sætningerne var det fremflyttede P-OBJ i singularis og subjektet i pluralis (condition 1), mens det var omvendt i den anden halvdel (condition 2). For eksempel (10), hvor P-OBJ er pluralis (*dem*), subjektet i singularis (*jeg*), og (11), hvor det er omvendt og P-OBJ er singularis (*den*), mens subjektet er pluralis (*vi*):

- (10) Jeg er helt vild med kager. Og dem her, dem er jeg specielt ___ med.
SVAR: _____
- (11) Vi er helt vilde med kager. Og den her, den er vi specielt ___ med.
SVAR: _____

Det er vigtigt at bemærke at alle sætninger der skulle fuldføres, blev præsenteret med en kontekstsætning, som vist i (10) og (11),

og at kontekstsætningen i alle tilfælde indeholdt målformen, dvs. standardkongruens. Der var med andre ord bias *imod* den alternative form i selve præsentationen, og den alternative kongruens i resultatet kan således ikke tilskrives måden sætningerne blev præsenteret på.

Sætningerne var baseret på 14 forskellige prædikative adjektiver: *flov over, ligeglad med, stolt af, tilfreds med, tryk ved, træt af, vild med, enig med, glad for, god ved, ked af, sikker på, sur på, vred på*.¹⁶ Hvert prædikative adjektiv optrådte i både den ubøjede form (fx *vild*) og i den bøjede form (fx *vilde*). Udover de 28 målsætninger var der også 42 "fillers". Alle sætninger blev fordelt jævnt på to lister så hver deltager kun så én version af hvert adjektiv. Hver liste bestod således af 35 sætninger (14 målsætninger + 21 fillers).

I alt var der 100 deltagere. Heraf blev 11 deltageres besvarelser udelukket fordi de udelukkende angav den ubøjede form (dvs. lemmaet, fx *vild/vild*). (Der var ingen der udelukkende angav den bøjede form.) Analysen nedenfor er således baseret på 89 deltagere (74 kvinder, 15 mænd), gennemsnitsalder = 35,4 år (22-75 år, standardafvigelse = 12 år), gennemsnitlig uddannelse = 17,3 år (7-22 år, std. afv. =

¹⁶ En reviewer spørger om anvendelsen af den ubøjede form kunne være relateret til at der er variation i bøjningsparadigmet for disse adjektiver. I attributiv stilling bøjes nogle af disse adjektiver med *-t* i tredje person singularis neutrum fx *et flovt / vildt / godt / surt / vredt* udtryk, *et trygt / sikkert sted*, *et enigt flertal* (men *en flov / tryk / vild etc. person*), andre ikke: *et ligeglad / stolt / tilfreds / træt / glad / ked (af det)* udtryk. For *stolt*, *træt*, *glad*, og *ligeglad* skyldes det nok at de ender på en [t]- eller [d]-lyd. Der er altså allerede her variation, og her ser det umiddelbart ud til at brugen af den ubøjede form er lydligt begrundet. Vi anvender dog udelukkende adjektiverne i den prædikative stilling, og her er det anderledes. De adjektiver der bøjes med *-t* i tredje person singularis neutrum i attributiv stilling, bøjes også med *-t* i prædikativ stilling (fx *dyret er flovt / trygt / vildt / enigt / godt / sikkert / surt / vredt*), selvom der er en smule variation der muligvis er relateret til *animacy*, altså om subjektet ses som et levende væsen: *Egernet var ret sur* (= *vredt*) vs. *Egernet var ret surt* (= *smagte surt*). Denne variation er således ikke lydligt begrundet. Desuden er der tilsyneladende mere variation hvis adjektivet har et komplement: *dyret er flov(t) over / tryk(t) ved / vild med / enig(t) med / god ved / sikker(t) på / sur på / vred(t) på sit afkom*, og en uformel internetsøgning peger i retning af at den ubøjede form anvendes oftere her. Det faktum at der er variation i bøjningsparadigmet, kan måske godt have indflydelse på usikre sprogbrugerens performans.

2,4). Kun besvarelser med former af de korrekte adjektiver (fx *vild/vilde*), korrigeret for store/små bogstaver, blev medtaget i analysen. Deltagerne blev spurgt hvor de boede, og hvor de var vokset op, på et kort over Danmark inddelt i 12 områder (1-3 på Sjælland, 4-5 på Fyn, 6-11 i Jylland, 12 på Bornholm og 13 ”andet”). Besvarelserne fordelte sig desværre ikke på en måde der muliggør statistisk analyse, og derfor grupperede vi dem i tre overordnede regioner, se Tabel 1.

	Jylland	Fyn	Sjælland	Sum
Hvor er du vokset op?	69 (77 %)	7 (8 %)	13 (15 %)	89 (100 %)
Hvor bor du?	64 (72 %)	9 (10 %)	16 (18 %)	89 (100 %)

Tabel 1: Fordeling af deltagere i eksperimentet på de tre overordnede regioner

4. Resultater

Besvarelserne blev analyseret i programmet R (R Core Team 2017) med en *mixed-effects*-model ved hjælp af *lmerTest Package* (Kuznetsova, Brockhoff & Christensen 2017). Modellen havde ”korrekt” kongruens (dvs. standard subjektskongruens) som den afhængige variabel og condition, uddannelse, bopælsregion, opvækstregion, det prædikative adjektivs (z-transformerede) hyppighed i KorpusDK (se Tabel 2), gentagelse af bøjningsform (dvs. condition) (*trial*), samt køn og alder og deres interaktion som uafhængige variable. Den maksimale, konvergerende model havde desuden tilfældige skæringspunkter (*random intercepts*) for deltagere og sætninger og tilfældige hældningskoefficienter (*random slopes*) for alder, bopælsregion og opvækstregion per deltager, samt hyppighed og gentagelse per sætning.¹⁷ Resultatet er opsummeret i Tabel 3 nedenfor.

¹⁷ Model = clmm (Korrekt ~ Con + Køn*Alder + UddTid + Bopælsregion + Opvækst-region + FrekvensZ + Trial + (1 + Alder + RegionBo + RegionVoks | Subj) + (1 + FrekvensZ + Trial | Item), data = AGRDATA).

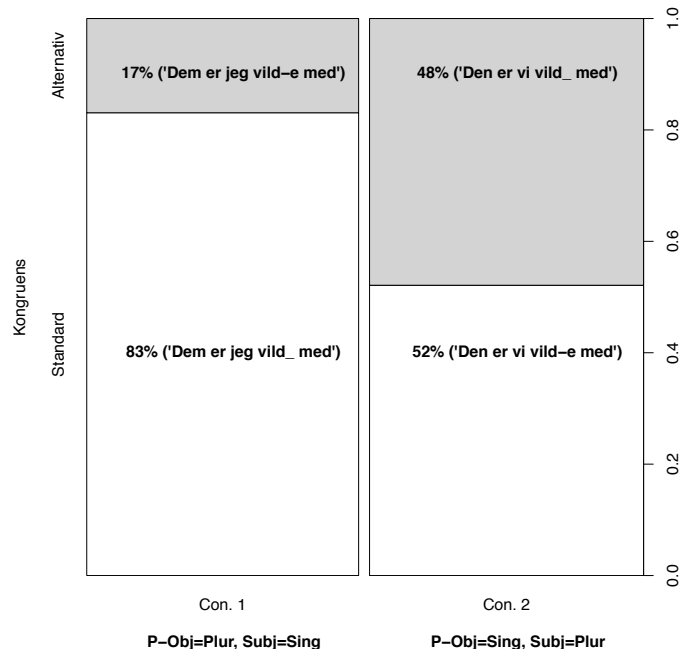
Præd. adj.	Ubøjet	Bøjet +e	Præd. adj.	Ubøjet	Bøjet +e
<i>er flov</i>	23	11	<i>er træt</i>	378	206
<i>er tryk</i>	53	41	<i>er tilfreds</i>	378	257
<i>er sur</i>	101	78	<i>er ligeglad</i>	617	142
<i>er vred</i>	114	76	<i>er sikker</i>	1077	185
<i>er vild</i>	257	129	<i>er glad</i>	1113	586
<i>er stolt</i>	247	145	<i>er enig</i>	1107	1424
<i>er ked</i>	413	87	<i>er god</i>	1785	1261

Tabel 2: Hyppighedsværdier for hvert prædikativt adjektiv (med foranstillet *er*) målt i antal forekomster i KorpusDK for hhv. den ubøjede form (singularis) og den bøjede form (pluralis)

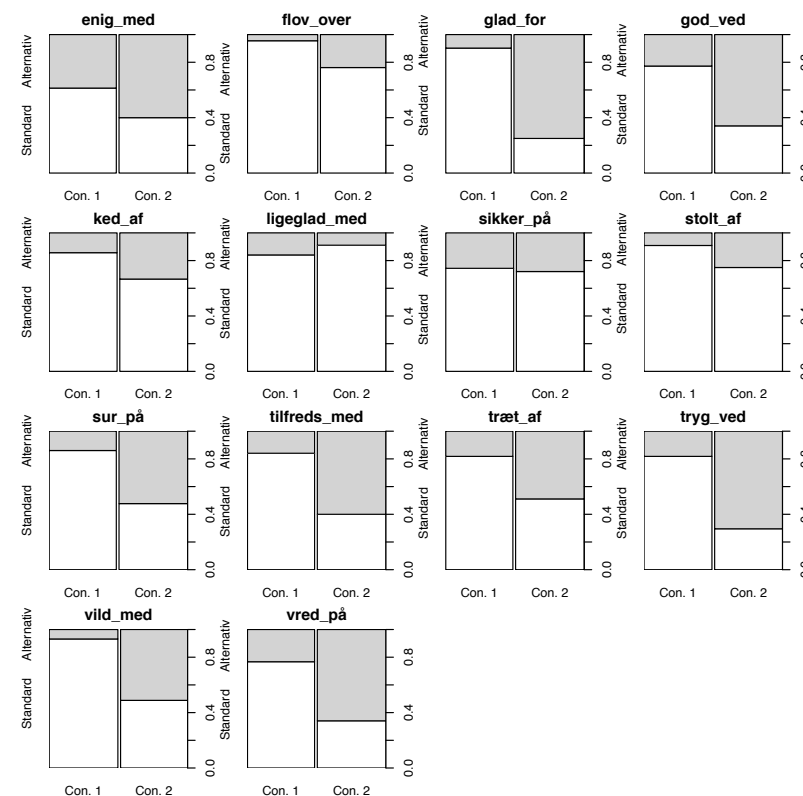
	Estimat	SE	z	p	
Condition 1 (Plur-Sing) – 2 (Sing-Plur)	2,48	0,32	7,87	0,000	***
Køn (K – M)	-1,06	1,38	-0,77	0,444	
Alder	-0,01	0,02	-0,46	0,649	
Uddannelstid	-0,05	0,08	-0,69	0,492	
Bopælsregion (Fyn – Jylland)	-0,75	0,60	-1,24	0,213	
Bopælsregion (Sjælland – Jylland)	0,10	0,39	0,25	0,803	
Opvækstregion (Fyn – Jylland)	0,59	0,51	1,17	0,243	
Opvækstregion (Sjælland – Jylland)	0,51	0,50	1,01	0,314	
Adj. z-hyppighed	0,50	0,15	3,21	0,001	**
Gentagelse (trial)	0,00	0,02	-0,22	0,823	
Køn x Alder	0,03	0,04	0,84	0,404	

Tabel 3: Resultatet af mixed-effects-analysen. SE = *standard error* (spredning). Signifikans: *** = $p < 0,001$; ** = $p < 0,01$

Som det fremgår af Tabel 3, var der statistisk signifikant forskel på de to conditions: Deltagerne brugte den alternative kongruens væsentlig oftere i condition 2 (*Den er vi vild med*) end i condition 1 (*Dem er jeg vild med*). Kort sagt er folk mere tilbøjelige til at bruge alternativ kongruens hvis det fremflyttede P-OBJ er i singularis, se figur 1. Som vist i figur 2, er der tale om et generelt mønster på tværs af de enkelte adjektiver. Asymmetrien er med andre ord ikke et hyppighedsfænomen som sådan. Men vi fandt dog desuden en signifikant positiv korrelation mellem standardkongruens og den z-transformerede hyppighed for hver enkelt form (fx *vild* og *vilde*) i KorpusDK (søgning på *er* + adjektivformen, fx *er vild* og *er vilde*). Dvs., alt andet lige, jo hyppigere adjektivet bliver anvendt som subjektsprædikat, jo mindre tilbøjelige er folk til at bruge den alternative kongruens, og den relative hyppighedsforskel påvirker størrelsen af asymmetrien i figur 1.

Figur 1: Den overordnede fordeling af besvarelser med standard kongruens og alternative kongruens per condition

Figur 2: Fordeling af besvarelser med standardkongruens og alternativ kongruens per condition for hvert prædikativt adjektiv

Vores hypotese var at der ville være sociolingvistisk variation således at det primært ville være yngre kvinder der brugte alternativ kongruens, men det viste sig ikke at holde stik. Vi fandt ingen statistisk signifikant effekt af køn, alder, uddannelse, bopælsregion, opvækstregion, eller gentagelse (*trial*), jf. Tabel 3 ovenfor; ingen af disse p-værdier er i nærheden af at være under 0,05. Der var med andre ord ingen spor af sociolingvistisk variation i vores resultater.

5. Diskussion

Resultaterne af vores undersøgelse viser at der er variation i prædikative adjektivs kongruensmønstre. I standarddansk er der kongruens mellem subjektet og det prædikative adjektiv, men vores undersøgelse bekræfter at det ikke kun er standardformen der anvendes. Somme tider bruger folk en alternativ form for kongruens, nemlig kongruens mellem det prædikative adjektiv og dets P-OBJ, som i (7c). Det er som sådan ikke overraskende da det er let at finde eksempler, både på nettet, som i (3)-(6), og i daglig tale.

En af vores hypoteser var at et fremflyttet P-OBJ udløser alternativ kongruens oftere i pluralis (condition 1) end i singularis (condition 2). Vores resultater viste dog det stik modsatte, nemlig en interessant og uventet asymmetri: Hvis det fremflyttede P-OBJ er i pluralis (condition 1 i figur 1) bruges standardformen væsentligt oftere (83 %) end den alternative form, der dog bruges i 17 % af tilfældene og altså ikke er specielt sjælden. Hvis det fremflyttede P-OBJ derimod er i singularis (condition 2), bruges den alternative kongruens signifikant oftere sådan at de to former anvendes nærmest lige ofte. Som udgangspunkt regnede vi med at det ville være lige modsat, men mønsteret skyldes muligvis at den bøjede alternative form, som i (1b), er mere fremtrædende (engelsk: *salient*) end den ubøjede alternative form, som i (2b). Det passer også fint ind i billedet af at vi ofte 'sluger' endelserne (Heegård & Thøgersen 2014): Jo hyppigere ord er, jo mere reducerede (kortere) er de (Bell et al. 2009). På den anden side forklarer det ikke hvorfor der så i 17 % af tilfældene lægges en 'overflødig' endelse til i den alternative kongruens ved pluralis P-OBJ (condition 1), som i (1b).

Man kunne måske fristes til at tænke at det bare er et frekvensfænomen, sådan at den korte, ubøjede form er den mest frekvente. Det viser vores resultater jo også, se figur 1, men vi fandt også at jo hyppigere adjektivets form er (fx bøjet *vild-e* versus ubøjet *vild*), jo oftere bruges standardformen i stedet for den alternative form – ikke kun den ubøjede.

Vores overordnede hypotese var at den alternative kongruens er et fænomen der viser sociolingvistisk variation, således at det primært bruges af yngre kvinder, men det viste resultaterne ikke. Ingen af de sociolingvistiske faktorer (køn, alder, uddannelse og region) havde nogen tilnærmelsesvist statistisk signifikant effekt. Resultaterne viser

(i) at fænomenet er overraskende udbredt, selvom der dog overordnet er flest tilfælde af standard kongruens, (ii) at fænomenet optræder på tværs af alder, køn og region, og (iii) at især et P-OBJ i singularis tiltrækker kongruensen (dvs. den ubøjede form af adjektivet optræder oftere end den bøjede form i konstruktioner med alternativ kongruens).

Disse resultater kunne tyde på at der ikke blot er tale om et isoleret sociolingvistisk fænomen, men at den påviste sproglige variation potentielt rummer kimen til en sprogforandring. Det efterlader os dog uden nogen afklaring på hvorfor fænomenet optræder. Den alternative kongruens er ikke mere hyppig med et pluralis P-OBJ end med et singularis P-OBJ (som vi troede), og det ser ikke ud til at være et udtryk for sociolingvistisk variation. Men hvad er det så? Kunne det være at denne alternative, promiskuøse kongruens bare skyldes en fejl i performansen? Svaret ser ud til at være "ja".

En mulig forklaring er baseret på tre faktorer der hver især påvirker performansen og øger mængden af fejl: (i) kompleksitet, (ii) fejlfortolkning og (iii) endelsesbortfald. For det første er der forskel på numerus i de to nominalfraser (SUBJ og P-OBJ), og det fører til at de så at sige "konkurrerer" om kongruensen (Franck, Vigliocco & Nicol 2002). Ydermere har vi som sprogbrugere en præference for at placere led i første og anden person før led i tredje person ({1.,2.}>3. person), og en præference for at placere subjektet før objektet, som helst skal placeres før oblikke led såsom P-OBJ (SUBJ>OBJ>OBL) (Newmeyer 2005:207). Begge disse "præferencehierarkier" er overtrådt i vores eksperiment, jf. (10) og (11), der begge har tredje person (*dem/den*) før første person (*jeg/vi*) og P-OBJ før subjektet. Disse kompleksiteter gør alt andet lige at sprogforarbejdningen kræver flere ressourcer, at sprogsystemet er på "overarbejde". Fejlfortolkningen kan bestå i at sætningerne analyseres som subjektsinitiale selvom det fremflyttede P-OBJ i pluralis er i akkusativ (*dem*, ikke *de*). Hvis P-OBJ er i singularis (*den*), er der ikke forskel på nominativ og akkusativ. Midlertidigt tvetydige nominale led der enten kan være subjekt og objekt, tolkes først som subjekt (Friederici et al. 2001). Dvs. når man hører eller læser, har man en forventning om at det første nominale led er subjektet og tolker det som sådan, og hvis det viser sig ikke at holde stik, reanalyseres sætningen. Men fejlanalysen (tilskrivningen af syntaktiske og semantiske roller) annulleres og glemmes bare ikke

(helt). I studier hvor forsøgspersoner skal gengive hvad såkaldte *gardenpath*-sætninger betyder, husker de både den rigtige betydning (som de kom til efter reanalyse af sætningen) og fejlfortolkningen (som ikke er kompatibel med den rigtige læsning) (Ferreira, Christianson & Hollingworth 2001). I vores forsøg betyder det at hvis det viser sig at det ikke var subjektet der kom først, men derimod det fremflyttede P-OBJ i (10) og (11), reanalyseres sætningen, men fejlfortolkningen (nominalt led nr. 1 = SUBJ) glemmes ikke helt og påvirker derfor konkurrencen om kongruensen med det prædikative adjektiv.

Mens man ikke kan se eller høre om tredje person neutrum singularis *den* er nominativ eller akkusativ (der er synkretisme), er pluralisformen ikke på samme måde tvetydig: det er *de* i nominativ, og *dem* i akkusativ. Burde det så ikke afholde folk fra at fejlanalysere *dem* som subjekt? Måske. Det kan nok forklare noget af asymmetrien i figur 1, dvs. hvorfor der er færre tilfælde af alternativ kongruens i condition 1. Der er dog også indikationer på at akkusativ er *default*- eller standardkasus i dansk. Hvis subjektet modificeres af en relativsætning (12) eller hvis det er koordineret med et andet nominal (13), optræder det ofte i akkusativ i stedet for nominativ, specielt i uformel sprogbrug. Det er også i akkusativ hvis det er subjekt i en nonfinit sætning under et perceptionsverbum (14) eller hvis det er korrelat for et foreløbigt subjekt i en kløvning (15).

(12) **Dem** der har prøvet det vil give mig ret. Man sover helt fantastisk udendørs ...¹⁸

(13) og mit ønske er at **mig** og min kæreste skal klare os selv.¹⁹

(14) Hun gik ud til kosteskabet i bryggerset, og jeg hørte **hende** tage vores støvsuger frem ...²⁰

(15) Nu er det jo **mig** der har været træner for begge hold ...²¹

¹⁸ <https://naturguide.dk/sov-ude-vinteren-hold-varmen-soveposen/>

¹⁹ <https://forum.woman.dk/debatten/kaerlighed/mig-og-min-kaereste-har-ikk-samme-dromme>

²⁰ <https://neklub.dk/uheld/>

²¹ <https://stiften.dk/agf/David-Nielsen-har-fundet-balancen-Nu-vil-han-se-flere-maal/artikel/503010>

Mens der er en vis grad af variation mellem nominativ- og akkusativformen i (12) (*De/dem der har...*) og (13) (*...at jeg/mig og min kæreste* eller *min kæreste og jeg/mig skal...*), er akkusativ obligatorisk i (14) og (15). Det er altså ikke usædvanligt at et pronominalt subjekt er i akkusativ i stedet for nominativ, og derfor er det fremflyttede *dem* i vores forsøg også potentielt tvetydigt.

Den øgede kompleksitet forbundet med at de to nominale led har forskelligt grammatisk tal og derfor potentielt konkurrerer om kongruensen med det prædikative adjektiv, sammen med det faktum at et led i tredje person kommer før et led i første person (modsat Newmeyers observerede præference), gør at det grammatiske system (parseren) er belastet. Det i sig selv giver ofte udslag i fejl. Dertil kommer at man er tilbøjelig til at tolke det første nominal som subjekt, hvilket hjælpes på vej af at akkusativ i vid udstrækning også kan tilskrives subjektet. Disse to faktorer tilsammen kan forklare hvorfor der er en vis mængde alternativ kongruens i vores forsøg. Et opfølgende forsøg med stimulussætninger uden fremrykning af P-OBJ, som i (2) og (4), ville kunne bekræfte denne forklaringsmodel, da man derved kan kontrollere for hvilken rolle det spiller at et fremflyttet P-OBJ kan fejlfortolkes som subjekt. Den uventede asymmetri, det at der er mere alternativ kongruens når det fremflyttede P-OBJ er i singularis end når det er i pluralis, kan forklares af den generelle tendens til at udelade (visse) endelser. Hvis bøjningsendelsen udelades ved pluralt P-OBJ og singularis subjekt, er det korrekt / standard, hvilket modvirker tendensen til fejl pga. kompleksitet. Hvis endelsen udelades når P-OBJ er singularis mens subjektet er i pluralis, er det forkert og øger således mængden af fejl (alternativ kongruens).

6. Konklusion

Vores forsøg var baseret på den opfattelse at udtryk som *Dem er jeg vilde med* er udtryk for en sociolingvistisk variation der især bruges af yngre kvinder. Det viste ikke at være tilfældet. I stedet fandt vi en uventet asymmetri der viste at der er flere tilfælde af denne alternative kongruens med et fremflyttet P-OBJ i singularis (*Den er vi vild med*), lige modsat vores forventning. Fænomenet som det optræder med et fremflyttet P-OBJ, kan forklares ved hjælp af de uafhængige og

generelle faktorer kompleksitet, fejlanalyse og bøjningsudeladelse. Det ser med andre ord ud til at den alternative, promiskuøse kongruens skyldes fejl i performansen snarere end at systemet er i forandring.

Litteratur

- Baker, Mark C. (2008) *The syntax of agreement and concord* (Cambridge Studies in Linguistics 115). Cambridge: Cambridge University Press.
- Bell, Alan, Jason M. Brenier, Michelle Gregory, Cynthia Girand & Dan Jurafsky (2009) Predictability effects on durations of content and function words in conversational English. *Journal of Memory and Language* 60(1):92-111. doi:10.1016/j.jml.2008.06.003.
- Comrie, Bernard (2003) When agreement gets trigger-happy. *Transactions of the Philological Society* 101(2):313-337. doi:10.1111/1467-968X.00121.
- Eckert, Penelope & Sally McConnell-Ginet (2003) *Language and Gender*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/
- Engberg-Pedersen, Elisabeth & Mads Poulsen (2010) Alternative agreement controllers in Danish: Usage or structure. Kasper Boye & Elisabeth Engberg-Pedersen (eds.) *Language usage and language structure*. Berlin: Walter de Gruyter:205-235.
- Ferreira, Fernanda, Kiel Christianson & Andrew Hollingworth (2001) Misinterpretations of garden-path sentences: Implications for models of sentence processing and reanalysis. *Journal of Psycholinguistic Research* 30(1):3-20. doi:10.1023/A:1005290706460.
- Franck, Julie, Gabriella Vigliocco & Janet Nicol (2002) Subject-verb agreement errors in French and English: The role of syntactic hierarchy. *Language and Cognitive Processes* 17(4):371-404. doi:10.1080/01690960143000254.
- Friederici, Angela D., Axel Mecklinger, Kevin M. Spencer, Karsten Steinhauser & Emanuel Donchin (2001) Syntactic parsing preferences and their on-line revisions: a spatio-temporal analysis of event-related brain potentials. *Cognitive Brain Research* 11(2):305-323. doi:10.1016/S0926-6410(00)00065-3.
- Heegård, Jan & Jacob Thøgersen (2014) Style-dependent rules for reduction: Mixed-model multiple linear regression analysis of reduction phenomena in Danish news readings. *Nordic Journal of Linguistics* 37(3):325-365. doi:10.1017/S0332586514000250.

- Jensen, Jørgen Nørby (2004) Dem er jeg helt vilde med! Om fokuskongruens i moderne dansk. Henrik Jørgensen & Peter Stray Jørgensen (red.) *På godt dansk. Festskrift til Henrik Galberg Jacobsen i anledning af hans 60 års fødselsdag den 4. februar 2004*. Aarhus: Wessel og Huitfeldt:163-171.
- Kuznetsova, Alexandra, Per B. Brockhoff & Rune H.B. Christensen (2017) lmerTest Package: Tests in Linear Mixed Effects Models. *Journal of Statistical Software* 82(13). doi:10.18637/jss.v082.i13.
- Labov, William (2006) *Principles of linguistic change. Vol. 2: Social factors* (Language in Society 29). Digital print. Malden, Mass.: Blackwell.
- Newmeyer, Frederick J. (2005) *Possible and probable languages: a generative perspective on linguistic typology*. New York: Oxford University Press.
- R Core Team (2017) *R: A Language and Environment for Statistical Computing*. Vienna, Austria: R Foundation for Statistical Computing. <https://www.R-project.org/>.
- Vigliocco, Gabriella & Janet Nicol (1998) Separating hierarchical relations and word order in language production: is proximity concord syntactic or linear? *Cognition* 68(1). B13-B29. doi:10.1016/S0010-0277(98)00041-9.